

LA VIDA QUOTIDIANA A LA ALTA EDAT MITJANA

**Una estratègia de sensibilització històrica
mitjançant un treball personalitzat de recerca**

Mª CARMEN ALEGRÍA VITALLA

Mª JESÚS GONZÁLEZ MUÑOZ

Despertar l'interès per la història entre l'alumnat d'EGB que, per la seva edat, no té capacitat suficient per comprendre situacions complexes del passat, és sempre difícil. Més encara a setè curs, on trobem grans diferències de maduració i d'interessos entre l'alumnat. Sovint la Història esdevé una repetició avorrida del llibre de text i prou.

Amb aquesta experiència hem intentat trobar un camí que motivés i despertés l'interès, que donés a l'alumnat un paper protagonista tant en el disseny com en l'elaboració del treball; que fos personalitzat però també interrelacionat, i que, com a recerca, superés l'estret àmbit del llibre de text.

El **procés** per a aconseguir-ho ha estat el següent:

- *Per part del professorat*
 - Seleccionar dos grans blocs de treball: el castell i el monestir.
 - Formar grups d'alumnes tenint en compte les seves capacitats, interessos i coneixements previs.
 - Dissenyar les línies generals del treball de recerca de cada grup.
 - Valorar l'experiència.
- *Per part del professorat i l'alumnat conjuntament*
 - Planificar detalladament cada treball.
 - Interrelacionar treballs de grups diferents.
- *Per part de l'alumnat*
 - Elaborar el treball.
 - Valorar el propi treball.
 - Presentar els treballs al grup-classe.
 - Presentar els treballs conjuntament els tres grups-classe per obtenir informació i valorar la feina dels altres.

La **valoració final** és molt positiva perquè l'alumnat ha treballat en la mesura de les seves possibilitats, amb molt d'entusiasme i interès. Tothom ha posat molta atenció envers els treballs dels altres grups i s'ha creat un ambient no competitiu i molt relaxat.

Justificació de l'experiència

Cada principi de curs fem a l'alumnat que comença el Cicle Superior d'EGB aquestes preguntes: "Quina és l'àrea que més t'agrada?" "Quina és l'àrea que t'agrada menys?". La resposta a la primera pregunta és sempre molt variada i depèn de molts factors. La resposta a la segona pregunta es manté constant any rera any: "Ciències Socials". Les raons d'aquest rebuig són també similars: "és molt difícil", "és avorrida", "t'emboiques molt", "tot sembla el mateix", "massa noms".

El cert és que els conceptes d'espai i temps són massa abstractes per a l'alumnat d'EGB i per això s'han de buscar estratègies que tinguin com a objectiu prioritari la motivació.

Amb el suport del departament de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de L'Hospitalet de Llobregat, el curs passat vam començar a sisè d'EGB a ensenyar Història a través de l'estudi de la vida quotidiana.

Aquest enfocament ens semblava: a) de fàcil comprensió; b) motivador; c) generalitzable; d) adient per mostrar el paper històric de dones i classes socials no dominants, sovint oblidades als llibres de text.

Els resultats van ser força encoratjadors pel que fa a la motivació però, a mesura que el curs avançava, vam constatar grans diferències de: maduració, interessos, habilitats i coneixements previs entre l'alumnat difícils d'harmonitzar. També vam observar una forta dependència de la figura de la professora i del llibre de text i/o apunts.

És per això que aquest curs mantenim l'estudi de la vida quotidiana i introduïm més activitats personalitzades i de recerca, com la que descrivim en aquesta comunicació.

La vida quotidiana a l'alta edat Mitjana és molt adient per als nostres objectius perquè l'alumnat en té uns coneixements generals previs (contes, llegendes, cinema) que assegurin un interès inicial i que es poden utilitzar com a base de les fonts complementàries que volem que es facin servir.

L'experiència es va dur a terme amb els tres grups-classe de setè d'EGB de l'escola pública "Puig i Gairalt" de L'Hospitalet de Llobregat durant el mes de desembre de 1990.

Procés de treball

1. Vam seleccionar com a blocs de treball el Castell i el Monestir, que ens permetien un estudi molt complet de la vida quotidiana a l'alta Edat Mitjana. Vam decidir que el Monestir fos treballat per dos grups-classe, perquè es tractava d'un món més allunyat als coneixements de l'alumnat que el Castell (més proper per llegendes...) i, per tant, semblava important fer-ne un estudi més extens.
2. Un cop triats els blocs de treball i fixats els objectius generals vam preparar el material (llibre, audiovisuals, etc.) que semblava més adient. Vam donar molta importància al material gràfic.
3. El següent pas va ser la formació dels grups de treball. En general no va ser difícil, perquè havíem compartit un curs sencer amb aquest alumnat i el coneixíem bé.

Vam decidir-nos per grups poc nombrosos –dues o tres persones– perquè tot el grup-classe tingués una visió molt global del treball. Vam tenir molt en compte les afinitats, intentant que les persones de cada grup fossin intel·lectualment similars, però amb habilitats diferents (la possibilitat de canviar de grup només la va fer servir una alumna). Va haver-hi vuit grups per treballar el castell i dinou per treballar el monestir.

4. Un cop formats els grups vam dissenyar les línies generals del treball de recerca de cadascun. Aquest primer disseny era poc més que un enunciat: “fer un herbari” “comentar textos”...

El que ens semblava més important era trobar quelcom d'engrescador amb garanties de que el resultat fos un èxit per a les persones a qui anava dirigida l'activitat. També ens interessava que els temes es poguessin interrelacionar, especialment en el cas d'alumnat molt competitiu perquè volíem evitar la comparació de treballs tipus “el meu és millor que el teu”, etc.

En aquest moment vam revisar objectius i material.

5. L'alumnat va començar a obtenir informació, de les fonts que havíem preparat, i a aportar materials que anàvem recollint (llibre, fotografies, cintes de cassette, etc.). Les professores vam anar planificant el treball de cada grup: parts significatives, fonts utilitzables, forma de presentació (mural, còmic, esquema...), grups amb els quals es podia bescanviar informació, possibilitat d'interrelacionar treballs, etc.
6. Cada grup va decidir el seu propi sistema de treball. A mesura que la feina avançava molts equips van introduir-hi modificacions. En acabar

el treball cada persona del grup va fer una valoració de la feina personal i d'equip.

7. Quan tots els grups van haver acabat el treball (es va fixar una data límit) el van presentar elaborat al grup-classe. Després s'obri un torn de preguntes a cada grup de treball.

8. Es va dedicar una sessió a fer una presentació conjunta dels tres grups-classe. Vam fer servir la biblioteca on vam exposar els treballs. Cada torn (n'hi va haver tres) dos grups-classe es repartien en taules amb els seus treballs, i allí contestaven preguntes que els feien les persones de l'altre grup-classe que, individualment triaven els treballs segons el seu propi criteri.

Cada alumne va valorar l'experiència globalment. Les professores vam valorar l'experiència parcialment –cada treball- i globalment, d'acord amb els objectius programats.

Valoració

Per part de l'alumnat

La valoració ha estat molt positiva.

Tothom va trobar el treball molt interessant i divertit “divertit” és la paraula més utilitzada a les valoracions. Només cinc persones s'haguessin estimat més fer el treball d'un altre grup. Tothom considerava que “així” s'aprenia més que amb el llibre de text. Tothom volia repetir l'experiència encara que algunes persones demanaven més temps. La presentació conjunta era el que més havia agradat.

Moltes persones volien tornar a veure alguns treballs amb més temps.
El treball dels altres grups era valorat molt positivament.

Per part del professorat

L'experiència ha estat un èxit perquè s'ha aconseguit una forta motivació i s'ha treballat a mesura de les possibilitats de cadascú, amb entusiasme i interès. S'han assolit més d'un 85% dels objectius terminals.

Com a aspectes a millorar trobem: a) és necessitava més temps per acabar de treure-li tot el profit possible a l'experiència. No estem però segures de si aquesta idea que té l'alumnat de que "se li ha fet curt" no és la millor prova de l'èxit, b) s'ha de preparar una enquesta de valoració final per obtenir resultats tabulables.

Programació

Relació del nostre treball amb el Desplegament Curricular:

A l'hora de dissenyar el projecte "La vida quotidiana a la alta Edat Mitjana, hem consultat els Marcs referencials de Programació-experimentació del cicle 12-16 (Desplegament curricular Ciències Socials de la Generalitat de Catalunya).

Dels cinc grans blocs orientatius que presenta el Desplegament Curricular, pel que respecta al de *Fets, Conceptes i sistemes Conceptuals* el nostre projecte estaria relacionat amb el bloc 4: "L'organització del homes i del territori: política i societat" i també amb el bloc 5: "La culturització del territori: manifestacions culturals i artístiques". Pensem que és així perquè alguns del

objectius que ens hem proposat coincideixen amb els següents del Desplegament citat:

“Conèixer i descriure les principals formes d’organització social i política de l’Edat Mitjana a la zona Mediterrània i euroccidental, així com els principals fets històrics de caire sòcio-polític”.

“Conèixer els esdeveniments polítics i socials més importants en la història de la Catalunya medieval”.

“Conèixer, a grans trets i al llarg del temps, manifestacions culturals diverses: formes de vestir, menjar, de celebrar festes, de música, lleure, etc.”

“Conèixer les manifestacions artístiques de l’Edat Mitjana occidental.”

“Conèixer les peculiaritats del romànic català en pintura, escultura, arquitectura, etc.”

Dels quatre blocs que sobre *Procediments* presenta el Desplegament, el treball està relacionat amb tots, ja que la majoria dels objectius que ens hem proposat corresponen a aquest apartat.

Tenim programades activitats que inclouen interpretació i representació de l’espai i el temps, i hem procurat treballar molt els diversos procediments que hi ha per obtenir i analitzar informació, així com els procediments de comprensió i aplicació (veure el quadre de programació).

Totes les activitats estan pensades per fer-se en petit grup i ser exposades després. Així, en buscar informació i elaborar el treball, les persones que integren cada grup s’han de posar d’acord i contrastar opinions diverses.

Amb aquesta manera de fer pretenem motivar l'alumnat a fer la feina ben feta i aconseguir tots els objectius sobre *Actituds, Valors i Normes* que s'han de tenir en la vida quotidiana i l'estudi com són:

“Comportar-se de manera respectuosa amb les persones i ser tolerant amb la seva manera de fer i ser”.

“Ser conscient de les pròpies responsabilitats i acceptar-les participant en el treball i en la vida del grup i compartint les responsabilitats comunes”.

“Respectar les opinions contraries a les nostres”

“Conèixer i mantenir amb arguments les opinions pròpies”

“Contrastar les opinions i les informacions abans d'acceptar-les”

“Tractar amb respecte els companys d'estudi, mestres i treballadors de l'escola en general”

Presentació de la programació

Hem dividit el tema en dues Unitats Didàctiques: La vida quotidiana al castell i la vida quotidiana al monestir. La primera unitat didàctica s'ha treballat en un grup-classe i la segona unitat didàctica s'ha treballat en dos grups-classe. La relació de continguts, activitats i objectius és la següent:

LA VIDA QUOTIDIANA ALS CASTELLS	
CONTINGUTS	ACTIVITATS
El castell <ul style="list-style-type: none">• Què és?• Com és?• Funcions que té	El castell <ul style="list-style-type: none">• Dissenya un castell inexpugnable
Qui hi viu? <ul style="list-style-type: none">• Gent que lluita• Gent que treballa	Qui hi viu? <ul style="list-style-type: none">• Organitza un atac al castell (dels teus companys)• Fes un mural sobre camperols (on viuen i com)
Què s'hi fa? <ul style="list-style-type: none">• Què fan les dames?• Què fan els cavallers?• Què fan els joglars?	Què s'hi fa? <ul style="list-style-type: none">• Escriu una carta com si fossis una dama que explica les seves obligacions dins del castell.• Fes un llibret sobre la vida quotidiana d'una dama.• Resumeix i il·lustra les activitats d'un cavaller.• Fes un còmic sobre la vida d'un joglar.
D'on obtenim informació? <ul style="list-style-type: none">• Documents	D'on obtenim informació? <ul style="list-style-type: none">• Explica i comenta documents de l'època (suport, eines, tipus de lletra, abreviatures, signes identificadors, etc.).

LA VIDA QUOTIDIANA ALS CASTELLS	
OBJECTIUS TERMINALS	OBJECTIUS GENERALS
<p>El castell</p> <ul style="list-style-type: none"> • Buscar informació de fonts diverses per a resoldre un problema plantejat prèviament. 	<p>El castell</p> <ul style="list-style-type: none"> • L'alumnat ha de ser capaç d'establir hipòtesis de treball
<p>Qui hi viu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reconstruir en forma de redacció un context històric. • Recordar el paper actiu de la dona en època de guerra. 	<p>Qui hi viu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • L'alumnat ha de ser capaç d'expressar-se amb un vocabulari específic i propi de les Ciències socials. • L'alumnat ha de ser capaç de situar-se en el punt de vista de persones d'altres temps.
<p>Què s'hi fa?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conèixer les peculiaritats, al llarg dels temps de manifestacions culturals diverses: formes de vestir, menjar, dansar, lleure... • Conèixer les principals formes d'organització social de l'Edat Mitjana. 	<p>Què s'hi fa?</p> <ul style="list-style-type: none"> • L'alumnat ha de ser capaç de situar-se en el punt de vista de persones d'altres temps.
<p>D'on obtenim informació?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comentar textos històrics delimitant les idees essencials. 	<p>D'on obtenim informació?</p> <ul style="list-style-type: none"> • L'alumnat ha de ser capaç d'interpretar i criticar documents.

LA VIDA QUOTIDIANA ALS MONESTIRS	
CONTINGUTS	ACTIVITATS
<p>El monestir</p> <ul style="list-style-type: none"> • Com és? • Quines funcions té? 	<p>El monestir</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dibuixeu una alçada d'un dels edificis que hi ha al plànol d'un monestir. • Feu un descripció de les dependències més importants d'un monestir, fent servir fotografies de monestirs concrets.
<p>Qui hi viu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Abat/Abadessa • Monjos/es que treballen • Monjos que lluiten 	<p>Qui hi viu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Feu una biografia de dues de les abadesses més conegudes de l'Edat Mitjana: Hildegarda de Bingen i la priora Englentyne. • Dibuixeu un còmic sobre la vida de l'abat Oliva (amb dates) • Feu una seqüència horària de les principals activitats que es facin al monestir cada dia (amb dibuixos) • Elaboreu una informació sobre l'orde militar de Calatrava, amb un dibuix d'un monjo de l'Orde.
<p>Què s'hi fa?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Resar (cant gregorià) • Conservació i transmissió de cultura • Centre de producció 	<p>Què s'hi fa?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elaboreu un informe sobre les aportacions que fan els monjos al món de la música. • Feu de copistes i expliqueu, amb dibuixos seqüencials, com es fa per a obtenir un pergami. • Elaboreu una miniatura a la manera medieval. • Treballeu un herbari: realitzeu un informe sobre les principals plantes medicinals i les seves propietats.

<ul style="list-style-type: none"> • Seu • Acolliment de pelegrins • Regulador de la societat (Pau i Treva) • Receptor de riquesa (donacions). 	<ul style="list-style-type: none"> • Sou serfs: feu una representació sobre com és la vostra vida i quines relacions teniu amb els monjos (us heu d'inventar el guió). • Feu un mapa del "Camí de Santiago" i expliqueu la influència dels pelegrins sobre els costums de la gent de l'època. • La Pau i la Treva: expliqueu aquests conceptes i les conseqüències que van suposar per a la vida de la noblesa i la pagesia a Catalunya. • Comenteu documents medievals sobre donacions de particulars al monestir de Sant Cugat.
<p>Monestirs medievals a Catalunya</p> <ul style="list-style-type: none"> • Santa Eulàlia Provençana: restes medievals a L'Hospitalet. • Els monestirs de Ripoll, Montserrat i Poblet. 	<p>Monestirs medievals a Catalunya</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elaboreu un informe sobre l'ermita de Santa Eulàlia de Provençana. Visiteu-la i feu un dibuix. • Feu un dossier amb informació gràfica i escrita sobre els monestirs de Ripoll, Montserrat i Poblet.
<p>Com es construïen els monestirs?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Art romànic. 	<p>Com es construïen els monestirs?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dibuixeu els principals elements arquitectònics del romànic. • Feu una còpia d'una pintura romànica i expliqueu les característiques. • Elaboreu informació sobre l'escultura romànica.

LA VIDA QUOTIDIANA ALS MONESTIRS	
OBJECTIUS TERMINALS	OBJECTIUS GENERALS
<p>El monestir</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interpretar plànols i identificar signes convencionals. • Identificar característiques d'un espai utilitzant fotografies. 	<p>El monestir</p> <ul style="list-style-type: none"> • L'alumnat ha de ser capaç d'interpretar i representar un espai emprant diferents tècniques.
<p>Qui hi viu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Buscar informació sobre la dona a l'Edat Mitjana i descobrir quin era el seu paper a l'època medieval. • Classificar relats en funció de l'orientació en el temps. • Utilitzar una determinada unitat temporal "dia" amb idea de successió. • Confeccionar un mural per expressar-hi el resultat d'una recerca. 	<p>Qui hi viu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • L'alumnat ha de ser capaç d'entendre i utilitzar categories temporals. • L'alumnat ha de ser capaç de localitzar, classificar, interpretar i criticar fonts d'informació, aplicant-les a l'estudi d'una determinada temàtica. • L'alumnat ha de ser capaç d'inserir-se en la realitat nacional catalana emprant l'anàlisi i el coneixement del territori.
<p>Què s'hi fa?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analitzar diferents tipus de manifestacions artístiques i reconèixer la informació estètica que comporta. • Classificar i ordenar correctament un procés de fabricació o transformació d'un producte. • Recollir informació mitjançant la informació directa. • Elaborar un treball monogràfic utilitzant fonts bibliogràfiques diverses. 	<p>Què s'hi fa?</p> <ul style="list-style-type: none"> • L'alumnat ha de ser capaç d'identificar algunes de les causes principals que motiven una determinada situació o fet històric i les conseqüències que poden derivar-se d'una situació determinada. • L'alumnat ha de ser capaç de situar-se en el punt de vista de persones d'altres temps. • L'alumnat ha de ser capaç de sistematitzar,

<ul style="list-style-type: none"> • Realitzar dramatitzacions sobre determinades situacions del passat. • Utilitzar els mapes per situar un fet històric passat. • Conèixer els esdeveniments socials més importants de la Història de Catalunya medieval. • Localitzar i utilitzar documents històrics per informar-se sobre fets del passat. 	<p>i ordenar, mitjançant diferents tipus de registres, les dades obtingudes mitjançant diferents fonts d'informació.</p>
<p>Monestirs medievals a Catalunya</p> <ul style="list-style-type: none"> • Descriure i analitzar mitjançant dibuixos i redacció informació percebuda per l'observació directa. • Interessar-se per presentar els treballs amb rigor, netedat i d'acord amb la normativa donada prèviament. • Comportar-se respectuosament amb els elements del passat que perduren entre nosaltres 	<p>Monestirs medievals a Catalunya</p> <ul style="list-style-type: none"> • L'alumnat ha de ser capaç de respectar i defensar, en la mesura de les seves possibilitats, el patrimoni cultural històrico-artístic, medio-ambiental..., català, tot expressant la seva solidaritat amb el patrimoni i la cultura d'altres nacions.
<p>Com es construïen els monestirs?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conèixer les peculiaritats del romànic català en pintura, escultura i arquitectura 	<p>Com es construïen els monestirs?</p>